

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12

Naročnina četrletno 15 Din,

za pol leta 30 Din,

za vse leto 60 Din.

Posamezne številke 1.50 Din.

Za inozemstvo celoletna naročnina 90 Din

Ljubljana, 21. junija 1935.

Upravništvo: Ljubljana, Wolfova ulica št. 12.

Poštočerkovni račun

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo.

Oglasi po tarifu.

Tiska tiskarna Makso Hrovatin v Ljubljani.

Pot navzdol

(Nekaj odgovora »Prelomu«.)

»Prelom« je posvetil našemu listu uvodni članek — pa kakšen! Bolje bi bilo, da ne bi izzival. List hoče biti glasilo Ljotičeve stranke, ki si je postavila moralni prepoved našega političnega življenja za svojo nalogo. Po tej poti, ki jo je nastopil »Prelom« s tem uvodnikom, bo pomagal samo ovirati delo v tej smeri in zastrupljati naše javno življenje. Pa taka je usoda vseh »pokretov« na Slovenskem, ki so zgrajeni na idejno neskladni osnovi in od vsega početka ne poznajo jasnega, čistega odnosa do slovenstva in do narodnega načela. Mimo življenja gre njih pot in proč od ljudstva. Osnovno zlo rodi vedno nova zla. Jugoslovanski fašizem je nastopil pri nas že v najrazličnejših oblikah, v skrajno odurnih in bolj ali manj prikupljivih, a kot protinaraven pojav ne more pri nas nikdar pognati korenin in je že ob rojstvu obsojen na hiranje in smrt. Samo vprašanje našega moralnega zdravja je, da izgine polagoma zadnja sled o njem in nam ostane samo še žalosten spomin na to prehodno dobo v našem narodnem razvoju.

Program Ljotičeve stranke se sicer trudi, da bi se opredelil nasproti fašizmu in bi se nam predstavil kot neka prikupnejša oblika nacionalizma, a za nas Slovence je po svoji osnovi ravno tako nemogoč in nesprejemljiv kot katerikoli drugi z odkrito fašistično smerjo. Ljubše nam je, da se nam bliža volk v svoji pravi kot v ovčji koži. Ljotiča in njegov program smo imeli priliko spoznati na njegovem volilnem shodu v Ljubljani, kjer je nastopil v družbi z govornikom Jugoslovanske akcije. Ni glavna napaka Ljotičevega programa v naivnosti njegove idejne zasnove in v nejasnosti, nedognanosti in problematičnosti njegove realne izvedbe, ampak v samem izhodišču, ko vidi pred sabo samo državo in državni narod in ne živih kulturnih individualnosti, iz katerih je sestavljen, ko pač priznava obstoj nekega hrvaškega vprašanja poleg drugih notranjepolitičnih vprašanj, a vse notranjepolitične težave reducira na vprašanje poštene državne uprave in vprašanje zmage morale in značajnosti v javnem življenju. Vzrok

nezadovoljstva mu je po vsej državi isti, v Sloveniji enak ko na Hrvaškem in v srbskih predelih države. A s tem, da vidimo vse zlo v Belgradu in v njegovi čaršiji, se nismo dotaknili niti jedra najtežjega vprašanja v državi. Z negacijo žive narodne misli kot samostojnega političnega faktorja se mu ne bomo niti za las približali in s tem, da si zakrivamo oči pred nekim dejstvom, ga še nismo spravili s sveta. Zlo lahko izvira iz sistema samega in ne samo iz moralne pokvarjenosti njegovih nositeljev, in Ljotičev sistem, če bi tudi bil izvedljiv, nam ne bi nudil v tem pogledu najmanjšega poročstva, da bi bil boljši od dosedanjih.

Ni tu mesto, da bi o teh stvareh obširneje razpravljali, niti danes ni povoda za to, ker je jugoslovanski nacionalizem povsod na umiku, dotaknili smo se stvari le, ker je poudarjanje poštenosti in morale v političnem življenju pri nas marsikoga zavedlo, da se je trenutno približal Ljotiču. Trajno pa resnega slovenskega politika ne more prikleniti nase, ker njegov program, ne samo da ni realen, ampak bi ga silil k neprestanim in nemogočim kompromisom v zadevah, ki danes kompromisa ne prenašajo. Iz kompromisov se porajajo dvomi in iz dvomov skepsa. Kjer pa pade vera v stvar, tam raste pripravljenost, posluževati se v boju z nasprotnikom nečednih sredstev. »Prelomov« uvodnik nam je priča za to. Nekdo, ki mu je javna zadeva resna zadeva, se ne spravlja s takimi sredstvi na nasprotnika. Tako pisanje smo srečali doslej samo v tipičnih nacionalističnih listih. Med drugimi beremo v članku trditev, da je naš list v začetku »Boj« pozdravil, ko pa je opazil, da ta s svojim delom utrjuje Slovenijo in Jugoslavijo, pa je bilo začetne ljubezni konec. Kaj naj rečemo k takemu pisanju? Mislimo, da se samo obsoja in ni treba dostaviti nobene besede. V članku je polno namigavanj, da naš list z delovanjem »Boja« zaradi njegove državotvorne smeri ni mogel soglašati. O čl. 2 »Bojevih« pravil pravi člankar, da razume, da ga »Slovenija« ni mogla odobravati. (Člen govori o namenu organizacije, a je predolg, da bi ga ponatiskavati.) A kaj hoče s tem povedati? Ali

ga ne bi mogli odobravati zaradi tega, ker pravi v prvem stavku, da je »Boj« nadstrankarski pokret za duhovno in stvarno pripravo narodne in državne obrambe? Tak grd cinizem menda ni mogoč, ker »Prelom« dobro ve, kdo je bojvniško organizacijo hotel izrabiti za političnostrankarske namene in kdo je bil proti temu. Ali pa morda zaradi tega ne moremo soglašati s členom, ker govori o vzgoji viteškega duha tovarštva in drugih moških in socialnih vrlinah členstva? Za tak očitak bi imeli najmanj povoda tisti, ki so izdali famozno »strogo zaupno« okrožnico OIO zoper svojega tovariša Vidmarja. Kdor na ta način pojmuje tovarštvo, nam ne bo dajal pouka. Vse drugam merijo »Prelomove« besede. V navedenem členu »Bojevih« pravil je tudi mesto, ki se nanaša na patriotsko vzgojo členstva in edino to mesto je mogel imeti »Prelom« v mislih. Vsak ga je tudi tako razumel. Ali naj bo to namig oblasti, da »Boj« razpusti? »Prelom« se zgraža nad tem, da se današnji »Boj« skriva za ta člen in ga izrablja kot figovo pero za svoje namene. »Nekaj poštenja in odkritosti« pravi, mora le biti. Če hoče »Boj« nekaj pomeniti v Sloveniji, mora jasno povedati, kaj hoče, in če hoče kaj drugega, kakor pred letom dni, mora to povedati členstvu in spreminiti pravila« itd. — Ali je kaj bolj zoprnega kakor tako izigravanje patriotizma v boju z nasprotnikom? Ali ni to na las podobno tistemu monopoliziranju patriotizma, ki ga je »Boj« pri nasprotniku tako pobijal? Kam morajo vesti taki načini boja?

Glede patriotizma se res ne maramo prerekati s »Prelomom«. Prepuščamo njemu in raznim nacionalističnim listom, da tekmujejo v tem, kdo ga bo znal bolje jemati zase v zakup. Kar pa se »Bojevih« pravil in drugih »Prelomovih« očitkov tiče, povemo samo to: »Slovenija« je od »Boja« popolnoma neodvisen list in ga bo podpirala, kakor vsako drugo ustanovo, dokler bo po našem mnenju koristil slovenski stvari, nič dalje. »Bojeva« pravila nas preveč ne zanimajo. V pravilih vidimo samo pravni okvir za delovanje neke organizacije in nič drugega. Pravila še niso program. Nas zanima, kdo ga izvaja, kakšen je odnos vodstva do členstva in ali dela vodstvo v duhu, ki ga zahteva in odobrava členstvo. »Prelom« si dela skrb, če bo členstvo današnje »kršenje« pravil odobraval. Členstvo je menda dovolj jasno govorilo, ko je ob-

Janez Kocmur:

Malo popravka

Prispevek k slovenski politični zgodovini.

V »Koledarju Cankarjeve družbe« za l. 1934. je objavil Tone Maček zanimivo razpravo pod naslovom »Iz zgodovine delavske pesmi«, ki pa, kolikor se nanaša na zgodovino slovenske delavske pesmi, ni povsem točna. Tako pravi n. pr. na strani 55.: »Slovenci imamo štiri besedila za »Internacionalo«. Prvega je oskrbel že leta 1904. Anton Kristan in ga priobčil v Idrijskem »Napreju«. Druga je priredil Etbin Kristan še pred vojno. Tretjega Ivan Vuk v povojni dobi. Ko so leta 1922. o priliki vsedelavskega zleta v Mariboru hoteli združeni mariborski delavski pevski zbori nastopiti tudi z »Internacionalo«, niso imeli potrebne slovenskega besedila, kajti kar je značilno za takratne razmere, ni nihče v Mariboru vedel, da slovenska »Internacionala« že obstoji. Zato so poverili Čulkovskega (Anton Tanc. Op. pis.), da jim potrebno besedilo oskrbi, kar je storil na podlagi nemškega besedila Emila Luckhardta. Na strani 63. pa: »Sicer je pa delavsko zborovsko peetje pri nas še zelo mlado; začelo se je prav gojiti šele nekaj let pred vojno, dasiravno je bilo prvo delavsko društvo ustanovljeno v Ljubljani že leta 1869. A med tistimi pevci takrat še ni bilo ne duha ne sluha o kaki razredni zavesti. Šele pred dvajsetimi leti, ko se je ustanovila v Ljubljani delavska kulturna zveza »Vzajemnost«, ki jo je po vojni nasledila današnja »Svoboda«, je ta začela ustanavljati tudi delavske pevske odseke in jih je oskrbovala s prevodi med Nemci razširjenih de-

lavskih pesmi s sodelovanjem obeh Kristanov, Abditusa (Albin Prepeluh. Op. pis.), Golouha, Cankarja in drugih. S tem so tudi že obstoječa delavska pevska društva v Idriji, Trbovljah in še nekatera dobila svoj pravi smisel.«

Naj ugotovim koj v začetku, da sta v okviru »Vzajemnosti« delovala samo Etbin Kristan in Ivan Cankar, ki sta bila tudi njena uda. Rudolf Golouh je deloval pri »Ljudskem odru« v Trstu, čigar soustanovitelj je bil. Anton Kristan je v zimskem polletju 1909—1910 pač predsedoval v »Vzajemnosti« v društveni organizaciji, zadružništvu in zadružnem knjigovodstvu, ne da bi sam bil ud zveze, toda je s predavanji, ki so bila — mimogrede povedano — radi nabave učil precej draga, predčasno prenehal, ko je bila večina slušateljev že prej izostala. Na sploh Anton Kristan »Vzajemnosti« ni gledal s prijaznim očesom, pač zato, ker se je odtegovala njegovemu vplivu. Ovir so jej delale tudi druge vplivnejše osebe med delavstvom, zlasti Ivan Tokan, dokler niso prišle do boljšega prepričanja. O tem in drugem več v mojih »Spominih«, ki jih začnem v kratkem zopet nadaljevati.

Prvo slovensko »Marzeljezo« je spesnil Etbin Kristan l. 1897. pod imenom »Naprejk«, ki jo je tedaj ustanovljeno »Delavsko pevsko društvo »Naprejk« — Arbeiter-Gesangverein »Vorwärts« pod načelstvom slaščičarja Gottharda, poznejšega predsednika »Slovenskega pevskega društva »Ljubljane«, osvojilo kot svojo društveno himno. Njeno izvajanje pa je tedanja c. kr. deželna vlada prepovedala in so jo pevci peli le tuptam v zaupni družbi. Drugo »Internacionalo« je objavil Anton Kristan v slabem prevodu po besedilu Eugena Pot-

tierja v 1. številki idrijskega »Napreja« l. 1904., ki pa se ni nikdar pela.

Delavski pevski zbor je obstajal že v letih sedemdesetih v okviru »Delavskega izobraževalnega društva v Ljubljani«, ustanovljenega menda leta 1869. neposredno po vstanku delavskih zaupnikov na Dunaju, na katerem je zastopal Slovence krojač Matija Kunc, pozneje glavna priča v prevratniškem procesu zoper Franceta Železnikarja in njegov protikandidat pri državnozborskih volitvah na Kranjskem l. 1897. Radi pomanjkanja slovenskih se je gojila v zboru prvenstveno nemška svobodoljubna pesem. Kdo je bil učitelj oz. pevodja, še nisem ugotovil; bržčas se je pelo prosto, brez sistematičnega puka petja. Pevski zbor tega društva je imel svoje priredbe celo v prostorih »Narodne čitalnice«. (Glej »Slov. Narod« od 15. februarja 1884.)

Taborski duh in čitalniško življenje, kjer je prevladovala slovenska rodoljubna pesem, pa je dovedla do ločitve duhov. Spor se je posebno zaostрил l. 1883. o priliki priredb velikih svečanosti v spomin »združenja vojvodine Kranjske s slavno hišo Habsburško«. Naj citiram v dokaz samo dotični odlomek iz govora Antona Trstenjaka, ki ga je imel na svečanem zajutruku, prirejenem po mestni občini ljubljanski v čast zunanjim gostom »Slavca« o priliki proslave njegove 25letnice v hotelu »Tivoli« dne 28. junija 1909; dejal je: »Slovenski delavec izpričal je že pred 25. leti, da je inteligenten in naroden. Občudujemo ga danes, da se je on, katerega so krogi, ki so se šteli za višje od njega, da je on, o katerem so mislili, da je dober samo za delavnico, povzpел na višje idejno stališče. Pobijal se je, od nemila do nedraga; ni

sodilo tiste, ki so se pregrešili zoper nadstrankarski značaj organizacije. Precej drzno je, sklicevati se na voljo člena, ko je to členstvo na tako učinkovit način obsodilo prav ravnanje gospodov okrog »Preloma«. Ali so pravila tu zaradi organizacije in členstva ali narobe? Ali se vodstvo in organizacija drži v svojem delovanju okvira pravil, ali ne, to je skrb in zadeva policije. Ali se hoče »Prelom« mešati v njene posle? Kaj je volja »Bojevega« členstva, je to členstvo dovolj jasno povedalo. Dokler so gospodje okrog »Preloma« to voljo upoštevali, so imeli v organizaciji besedo in vpliv. Nobenega nasprotovanja posameznega vodstvenega člena jim tega vpliva ne bi moglo vzeti. Nam v boju proti prejšnjemu vodstvu ni šlo za osebo, ampak za stvar in laž je, da smo kdaj poznali kake osebe ozire proti komurkoli. Mimo oseb pa ne more nihče, ker so osebe edino zanesljivo poročilo za pravilno izvajanje programa. Proti čemur se je »Slovenija« od vsega početka z vso odločnostjo borila, to so bili poizkusi, dati organizaciji fašistično smer, ji od zgoraj diktirati program, ustroj in cilje. Vedno in vedno smo poudarjali, da so osnova organizacije njene podružnice, stare bojovniške skupine, ki predstavljajo pravo in resnično bojovniško organizacijo in katerih program smo vedno odobrvali in ga branili pred potvarjanjem od zgoraj. Kdo je delal proti starim osnovam bojovniške organizacije, kdo je skušal tem vsiliti drugo smer? Ali niso gospodje okrog »Preloma« porabili prvo priliko, da so skušali speljati organizacijo v politično stranko fašistične smeri in s tem dokazali, kako upravičena je bila naša skrb in naša kritika? Štejemo si v zaslugo, da smo ne-prenemoma opozarjali na nevarnost od te strani.

Glede tega, kaj bo »Boj« v bodoče pomenil, pa si naj »Prelom« ne dela nepotrebnih skrbi in tudi glede tega ne, da bo, kolikor bo od njega odvisno, na vso moč jasno povedal, kaj hoče. Če bo treba, bo spremenil tudi pravila, kar pa seveda razen členstva nikogar nič ne briga. Tudi glede programa menda ne potrebuje nasvetov od te strani. V svojem listu smo že opozorili na to, in gotovo je tudi sedanje vodstvo tega mnenja, da bo treba program z idejne in praktične strani spopolniti. Pozitivno delo dosedanjega »Boja« je obstajalo predvsem v brezobzirni kritiki režima in političnih razmer in v tem pogledu mu ne kratimo njegovih zaslug. Treba bo pa misliti ne samo na rušenje stare stavbe, ampak tudi na zidanje nove, in v tem pogledu čakajo »Boj« še vse druge, odgovornejše in težje naloge, kot jih je vršil doslej. Najbližja njegova naloga pa bodi, kar smo v svojem listu že nekajkrat poudarili, da zbere v svojem okrilju vse zavedne rojake in potegne krepko črto med njimi in tistimi, ki se v vprašanju naše narodne bodočnosti ne morejo postaviti na kako odločno stališče. Cincanja mora biti že kedaj konec. Polovičarji in kompromisarji samo zavlačujejo in ovirajo pravočasno rešitev najnujnejših vprašanj. Priznati moramo, da nismo računali s tem, da najdemo nekatere osebnosti, ki stoje za »Prelomom«, pri odločilni diferenciaciji duhov na nasprotni strani, da jih najdemo v nezaželeni družbi tistih, proti katerim so se sami tako srdito borili in katere so s tako odločnostjo zavračali, ko so patriotizem in državotvornost jemali v zakup in ju cinično eksploatirali. Gotovo je nekaj tragike v tem dejstvu, ali zgodovinski razvoj ne pozna sentimentalnosti.

„Ker realne Slovenije danes nikjer ni...“

G. prof. Saša Šantel, ki uči risanje na ljubljanski srednji tehnični šoli in ni umetnik po poklicu, je napisal naslovni stavek, ko je priobčil v »Jutru« z 15. t. m. sestavek z naslovom:

»Zakaj ne društvo slovenskih umetnikov?« in pravi, da se tudi načelno strinja z imenom organizacije slovenskih umetnikov, ki se glasi:

Društvo umetnikov dravske banovine. Mislimo, da ni mnogo slovenskih oblikujočih umetnikov in tudi med udi tega društva ne, ki bi bili v načelu za dravobansko umetnost. G. prof. Saša Šantel je torej izbrisal slovensko oblikujočo umetnost oziroma ji je vzel vsaj to častljivo ime na zunaj. Ni je več po Šantlovih načelih ne doma ne drugod, kjer je bilo znano njeno ime in kjer so jo spravili s trudom in težavo do veljave resnični umetniki.

Kakšni so Šantlovi razlogi za to njegovo stališče? Nas bi ne brigalo, če bi bilo le mnenje g. prof. Šantla, brigajo pa nas in vse ljudi, ki so prazili s slovenskim kulturnim prizadevanjem in ki jim rast in cvet slovenske kulturne samobitnosti ni fraza, ampak življenjsko vprašanje naroda. Ne brigajo nas sicer zato, ker bi utegnili odpraviti slovensko samobitnost, ampak zato, da ugotovimo, kaj vse da je današnji dan mogoče pri nas.

V »Jutru« pravi prof. Saša Šantel, da je potrebno, da je na svetu organizacija dravobanskih oblikujočih umetnikov, zato, da bi mogel postati tudi kak Hrvat ali Srb ud tega društva in da pristopi vanj lahko tudi kak oblikujoči umetnik nemške narodnosti, če živi med nami. Prof. Saša Š. pravi dalje dobesedno: »Morda si pa želite

naslov: »Društvo likovnih umetnikov v Sloveniji? Ali morda niste opazili, da te »Slovenije« danes ni? V današnji »Sloveniji« namreč ni ne Trsta, ne Gorice, ne Koroške. In nobeden izmed umetnikov iz teh krajev — če se ni priselil stalno v našo banovino — se ne bi mogel včleniti v društvo. Izraz Slovenija ima neki historičen, nesodoben zvok — ker realne Slovenije danes nikjer ni.« Pravi dalje: »Mi ljudje od (!?) čopiča in dleta, smo nekoliko širokogrudnejši (misli menda: širokosrčnejši) od naših kolegov literatov...« Prof. Saša Š. pa pravi tudi: »Mi... smo pripadniki slovenskega kulturnega eksporta...«

Želeli bi predvsem, da bi prof. Saša Šantel povedal pri vseh tistih odstavkih, v katerih govori v množini, kdo so tisti »mi«, da bi vsaj v prihodnosti vedeli slovenski ljudje, kateri izmed oblikujočih umetnikov pri nas so njegovega mnenja. Ne sme namreč ostati videz, da se količkaj pomembno število slovenskih oblikujočih umetnikov strinja z dravobanstvom v umetnosti.

Čudna je skrb prof. Saše Š. za umetnike, ki niso slovenskega pokolenja, kam bi jih vtaknil, če bi živeli pri nas. Zaradi izjeme, ki se komaj kedaj pripeti — mislimo namreč, da bo vsak resničen srbski ali hrvaški oblik. umetnik živel in delal, če bo le mogel med svojimi rojaki, kjer bo dosegel tudi največje uspehe — zahteva prof. Saša Š., da naj zapostavljajo Slovenci sami sebe! Ali je kdo že kdaj slišal, da bi n. pr. Srbi opustili svoje srbsko ime ali Hrvati svoje hrvaško, Nemci nemško, Čehi češko zato, ker je prišel v njih sredo človek od drugod? Mislimo, da se dostojen tu-

ječ prilagodi sam v tujini tujim razmeram in ne sili, da bi se drugi klanjali njegovim svojstvom. Pri nas je navada med nekimi ljudmi, če pride tujec mednje, da začno vsi klepetati z njim v tujem jeziku, če znajo le tudi par tujih besed. Če je to mogoče po naših kavarnah in krčmah — ne sme priti to v navado med ustvarjalci umetnostnih vrednost.

Prof. Saša Š. je odkril, da danes Slovenije sploh ni. Mi seveda tega ne vemo! Ne ve pa tudi ne nekaj nad 1.6 milijona ljudi, ki še vedno prebivajo strnjeno na tisti zemlji, na kateri so živeli njih predniki precej nad 1300 let! Ali jo je prof. Saša Š. izbrisal iz evropskega zemljevida? Bojujemo se za slovenske manjšinske pravice v Avstriji in Italiji, razumni in pošteni Evropeci priznavajo slovenske manjšine v tujezemelstvu in nekateri celo pravijo, da jim bodo dali vsaj nekaj pravic. Čemu, če Slovenije sploh ni? Logika je huda stvar! Prof. Š. pa zatrjuje takoj v prihodnjem stavku, ko prej vprašuje, če nismo opazili, da te Slovenije danes ni, da ni v današnji Sloveniji ne Trsta, ne Gorice, ne Koroške. Torej enkrat »Slovenija« sploh ni več na globusu, obenem pa je vendarle še na njem, čeprav brez Trsta, Gorice in Koroške! Ni mogoče tudi ne razumeti trditve prof. Saše Š., da bi ne mogel biti noben umetnik iz Trsta, Gorice in Koroške ud »Društva likovnih umetnikov v Sloveniji« (če bi namreč tako društvo bilo), »če se ne bi stalno priselil v našo banovino«. Ali more primorski in koroški slovenski oblikujoči umetnik, če ne živi v dravski banovini, postati ud Šantlovega »Društva likovnih umetnikov dravske banovine«? Lažje bi pač postal ud »Društva oblikujočih umetnikov v Sloveniji« kot pa slednjega. Čeprav ima namreč za prof. Sašo Šantla »izraz Slovenija neki historični, nesodobni zvok, ker realne Slovenije danes nikjer ni« — živi Slovenija in je stvarnost. Ali se zaveda prof. Saša Šantel, kaj je zapisal v zadnjem stavku, če ta stavek sam resno jemlje?

Slovenija je ozemlje, kjer prebivajo ljudje slovenskega pokolenja, narodopisna, jezikovna in kulturna Slovenija živi in sega precej čez meje dravske banovine. Živi že dosti nad 1300 let in je ustvarila kulturne in duhovne vrednote, ki jih nas ni treba biti sram. Slovenija ni historičen in nesodoben zvok (menda beseda ali pojem?) in ni obsojena na smrt, če ne bi bilo drugače. Od kod bodo pripadniki slovenskega kulturnega eksporta (po slovensko: izvoza) izvažali slovenske kulturne ustvaritve, res ne vemo, če Slovenija in ž njo Slovencev več ni!

Ker pravi prof. Saša Šantel, da so se navadili gledati n. pr. v Narodni galeriji celo vrsto del nemških umetnikov, ki so med nami delovali, mu povemo na uho (g. prof. S. Š. je odbornik N. G.), da tista dela iz starejših časov, ki vise v N. G. (razen v oddelku tujcev) niso dela nemških umetnikov, ampak dela slovenske umetnosti, čeprav niso bili nekateri izmed starejših slikarjev slovenske ali pa so bili mešane krvi. Vse, kar je bilo v oblikujoči umetnosti ustvarjenega na slovenskih tleh in je bilo v organični zvezi in rasti z našim umetnostnim ustvarjanjem, zakoreninjeno v našo zemljo in našo duševnost in ni bilo le odtenek tujine — je slovenska umetnost. To načelo velja ne le pri nas, ampak povsod drugod, je edino pravilno in organično osnovano. Zemlja in človek!

Širokosrčnosti ne potrebujemo, če gre za opuščenje naše samobitnosti in našega imena!

našel domače strehe, pod katero je bil sprejet; bil je zapuščen, četudi je bilo vse polno rojakov okrog njega. V takem položaju vrgla ga je usoda v takratno »Delavsko izobraževalno društvo«, kjer se mu je godilo kakor ribi, če jo vržeš na suho zemljo. Padel je v internacionalno družbo, ki je imela le internacionalno ime, a bolj nemški značaj. Ker pa slovenskemu delavcu ta element ni ugajal, pretrgal je vezi z internacionalnimi tovariši. Slovenski delavci so se postavili na izključno slovensko stališče, kar so pokazali l. 1883. ob šeststoletnici pripadnosti Kranjske dežele k Habsburžanom, ki so se potegnili za izključno slovensko pesem. Tako so osnovali pred 25 leti (l. 1884. Op. pis.), Slovensko delavsko pevsko društvo »Slavec« in s tem položili temelj važni narodni in kulturni organizaciji. (Glej »Slov. Narod« od 29. junija 1909.) Podrobneje je opisan nastanek »Slaveca« v isto leto izišlem spominskem opisu istega Trstenjaka.

Do spora v »Delavskem izobraževalnem društvu« pa ni prišlo radi tega, kako naj se poje, »nemško ali slovensko«, ampak radi udeležbe pri dotičnih slavnostih sploh. Radikalnejši udje so bili vobče zoper vsako sodelovanje, in ker so bili v večini, so patriotsko navdahnjeni izstopili, osnovavši si naslednjo leto z več novo pristopivšimi svoje lastno društvo pod imenom »Slovensko delavsko pevsko društvo «Slavec» v Ljubljani«. Pri njih je zmagovalo geslo, vtisnjeno na spominski kolajni, izdelani po deželni odboru kranjskem: Hrast se omaje in hrib — zvestoba Slovenecy ne gane... Trstenjak je tudi nekoliko preveč podčrtal delavski značaj »Slaveca«, ki je tedaj že

davno redno izpuščal iz svojega naslova pridevek »delavsko«. Ali tedaj je bila doba volilnih borb na podlagi splošne, enake, neposredne in tajne volilne pravice, ki je dajala tudi delavcu volilni listek v roko. Pozneje je društvo kratko in malo skrajšalo svoj naslov, ali iz lagodnosti, ali iz razlogov praktičnosti, nisem zasledoval, v »Pevsko društvo «Slavec» v Ljubljani«.

Brez dvoma je »Slavec« mnogo storil za prebujo narodne zavesti med Slovenci, česar se o socialističnih organizacijah ne more reči. Daleč sem od vsake šovinistične misli, ali slovenskemu delavcu bi bil potreben vsaj drobec tiste zavesti pripadnosti k svojemu narodu, ki je n. pr. Engelbert Pernerstorfer ni nikdar prikrival in ki je našla celo pri Avgustu Beblu na leipziškem zboru nemške socialne demokracije duška v vzkliku, da bi celo on kot »alter Knabe« vzel puško v roko, če bi bila njegova domovina v nevarnosti... Jean Jaurès je padel od krogle morilca, berlinski »Vorwärts« pa je pozival: »Nach Paris! Nach Paris!« Ne mislim take zavesti, niti take, ki nam je odtujevala Celje in Maribor kot »fremdes Gebiet«, da tam še po četrstoletju njenega obstoja niso poznali »Internationale« po slovenskem besedilu.

»Slavec« je bil dolga leta skoraj edina opora slovenske opere. Njegovi pevci so sodelovali drage volje tudi pri vseh socialističnih priredbah, zlasti pri pogrebih, kadar so bili naprošeni. Nastopil je z vsem svojim zborom celo na »Konzertni akademiji«, prirejeni od »Vzajemnosti« okoli »Tivoljske konference« v ljubljanskem Narodnem domu dne 22. novembra 1909. Na lepakih, katerih enega še hranim, na željo izvrševalnega odbora

Jugoslovanske socialnodemokratske stranke in »Slaveca« samega to sicer ni bilo označeno, pač pa da nastopi »pevski zbor ad hoc«. Pri tej priliki se je menda prvič od Napoleonovih časov sem čula na Slovenskem tudi »Marseljeza«, ki jo je ob velikanskem navdušenju vseh navzočih izvajal popoln orkester »Slovenske filharmonije« pod vodstvom mojstra Václava Talicha.

»Splošno delavsko društvo« se je pozneje spreminilo v »Splošno delavsko napredno-izobraževalno, pravovarstveno in podporno društvo za Kranjsko v Ljubljani«, ki sem mu bil od l. 1896. tajnik in po prihodu od vojakov do njegovega prostovoljnega razida tudi predsednik. Sredi devetdesetih let je imelo udov do 1500. Njegov pevski zbor (moški) je bil bogato založen s partiturami; imel je celo lasten glasovir. Gojil pa je skoraj izključno nemško svobodoljubno pesem. Leta 1896. ali 1897. se je na pobudo Etbina Kristana ustanovilo posebno »Delavsko pevsko društvo «Naprej» v Ljubljani« — »Arbeiter-Gesangverein «Vorwärts» in Laibach«, ki mu je spisal tudi pravila. Prvi načelnik mu je bil omenjeni Gotthard, Slovenec po rodu, a nemškega mišljenja, pevovodja pa Nemec Karl Metzky, uradnik Kranjske stavbne družbe. Poleg društvene himne je Etbin Kristan prevedel še »Pesem o delu«, »Socialistično koračnico« in »Vzbujenje duhov«, ki so bile odslej, razen prve prepovedane, stalno na pevskem repertoarju vseh delavskih prireditev.

Ali kakor v izobraževalnem društvu, se je tudi v »Napreju« vse bolj uveljavljal nemški vpliv. Vse prireditve so bile dvojezične; navadno se je glasovalo, če naj se govori ali poje najprej slovensko

Slovenska kultura: knjiga, čopič, dleto in glasba naj nosi slovensko ime! Če bi se je sramovali, bi poginila in bi poginili njeni nosilci. Pa ni in ne bo!

Dr. J. R.—i.

Izmikanje pred ljudstvom

Odgovorni, ki nočejo biti odgovorni.

Za zgodovinarja slovenske povojne politične in socialne zgodovine bo nad vse poučno stališče, ki ga je v njej zavzemal jugoslovanski del našega meščanstva. Namreč tisti del, ki je hotel biti na vladi in pri vladi za vsako ceno in pod vsakim pogojem, tisti del, ki je bil zmeraj pripravljen, da za politično in gospodarsko oblast neznanje manjšine nad slovenskim narodom mešetari za osnovne pogoje naše biti, za naš jezik, za naše kulturne zavode, za naše gospodarske in нравstvene dobrine.

Iz njegovih častnikov, zlasti iz »Jutra«, iz izjav njegovih zastopnikov jim bo lahko tak zgodovinar črno na belem dokazal ne-le, da so na primer zadnjih četvero let neomejeno gospodarili po naši zemlji, ampak da so se te svoje moči tudi zavedali. Dokazal jim bo lahko iz številnih navedb iz »Jutra« in drugih listov teh ljudi, kako so grozili državljanom drugačnega prepričanja, da so zanje pač dolžnosti v tej državi, ne pa pravice, in še lažje jim bo lahko dokazal, da so te svoje grožnje tudi dejansko izvajali, tako da skoraj ni dobil javne službe, če je bil pri njih le malo slabo zapisan, da je bil zapostavljan vsepovsod, razen pri dolžnostih seveda, ki so obstajale poglavito v tem, da je plačeval neznosno visoke javne dajatve in nosil skoraj nepretrpno težka javna bremena. Bremena in dajatve, ki so se pri nesposobnosti teh ljudi za dobro in pošteno upravo zviševala od leta do leta in rastla skoraj v geometričnem postopku s padanjem gospodarske moči slovenskega človeka.

Ljudstvo išče krivce.

Niso bili tako slepi in gluhi, ti jutranji generali, da bi tega ne bili opazili in da bi zlasti ne bili zaznali, kako se redčijo vrste celo tistih, na katere so zidali svojo jugoslovensko-nacionalno ideologijo. Kadar jih ravno ni nič stalo, so jim zato privoščili radi kako prijazen besedo. Veselo je, kako so že v »Jutru« našli pot od »slovenskega dela našega naroda« do samega slovenskega naroda. Kako so pozabili, da oni, jugoslovanski del našega naroda, že davno nima v imenu slednjega pravice do besede.

Še bolj pa je veselo, kako bi se hotelo »Jutro« otestiti vsaktere odgovornosti danes, ko se je oblast in moč njegovim oblastnikom izmaknila iz rok. Predzadnjič smo navedli iz »Jutra« nekaj besed, po katerih bi njegovi možje sploh ne odgovarjali za delo parlamenta, čeprav so imeli v njem popolno večino, češ da nismo v parlamentarni državi in da ministri poslancem niso odgovorni. Še do danes nam pa ni »Jutro« obrazložilo, zakaj so vendar njegovi zapovedniki glasovali za zakone, ki so bili po njegovem lastnem zatrjevanju tako slabi, da jih niso mogli odobravati, zakaj niso raje šli domov, prepustili odgovornost vladi in prihranili ljudstvu milijone izdatkov za državni zbor, ki ni bil po njegovih lastnih besedah noben državni zbor, ampak menda le skupek posredovalcev za različne osebne in strankarske koristi.

Toda pred slovenskim ljudstvom se odgovornosti tako poceni ne bodo znebili. Nič ne de, če

ali nemško. Sejni zapisnik izobraževalnega društva, ki ga še hranim, je do dveh tretjin nemški; celo Ebin Kristan je pisal vanj v obeh »deželni« jezikih. To se mi zdi potrebno še posebej poudariti, kajti trditve brez dokazov dandanes nič ne veljajo. »Naprej« je naposled zajadral popolnoma v nemške vode in ga naposled vidimo le še v steklenem salonu »Kazine« pri raznih Männer- in »Sommer-Liedertafel«.

»Vzajemnost« sem po dogovoru z Ivanom Canrkajem na Dunaju ustanovil jaz l. 1909. in jej sestavil tudi pravila. Koncept teh in sploh vse ustanovno gradivo je še ohranjeno. Prvotno je obsegala »Vzajemnost« samo Ljubljano in okolico, pod predsedstvom dr. Josipa Tomšiča pa je razširila svoje delovanje na vso Kranjsko in ustanovila celo dve nemški podružnici »Eintracht« v Ljubljani in Kočevju. Od 11.9.11. do njenega razpusta dne 21. aprila 1913 sem jej načeloval zopet jaz. Ob razpustu je štela kakih 50 podružnic in odsekov. V Ljubljani poleg podružnic v vseh okrajih še izobraževalno, pevsko, godbeno, žensko, mladinsko, sportno, dramatično, govorniško itd. Po zaslugi policijskega svetnika Mihaela Skubla, ki me je preko Miroslava Malovrha, glavnega urednika »Slov. Naroda« obvestil o nameravanem razpustu te zveze, nam je bilo omogočeno, pravočasno pospraviti ves najvažnejši material, ki je bil, kolikor ga nisem uničil ob mobilizaciji l. 1914., ves čas skrit na mestnem fizikatu med fascikli babiških poročil, a dostavljam takoj, da brez vednosti fizikatnega osebja. (Konec prih.)

jih tudi njegova večina odklanja danes, kakor jih je odklanjala prej. Kajti ko so se predstavljali na zborovanjih, niso nikoli rekli, da bodo glasovali tudi za slabe stvari, če bo tako vlada hotela. Slej ko prej bodo nosili odgovornost za vso stisko in revščino, ki je prav pod njihovo vlado zadela slovenski narod.

Brezposelni jim prihajajo prav.

Nedeljsko »Jutro« je našlo nekaj besed za brezposelne, za tiste ljudi, ki jih je gospodarska stiska zadnjih let udarila ne samo stvarno, ampak tudi нравno: po lastnih »Jutrovih« besedah si je težko misliti, da bodo ti brezposelni še kdaj sposobni za resno delo in za redno življenje. Da pa je prav pri nas brezposelni tako ponižani in skoraj izobčen iz družbe, za to mora vendar nekdo nositi odgovornost.

Kajti so stvari, ki jih lahko ugotovi vsak, kdor opazuje vprašanje brezposelnosti v sedanjem svetu: prvič, da je brezposelnost najhuje zadela industrialne, najmanj poljedelske države, drugič, da so se druge države lotile tega vprašanja z vso resnostjo in odločnostjo, tako da se jim je po večini že posrečilo število brezposelnih znatno zmanjšati, tretjič, da so drugod sprevideli, da ne gre delati iz brezposelnih berače in tako pone srečence gospodarskih neprilicnosti poniževati v njihovem državljanstvu in človeškem dostojanstvu, ter da so jim zato priskočili stvarno na pomoč — lani smo navedli nekaj števil, da prejema angleški brezposelni podporo v višini mezde našega kvalificiranega delavca — in nazadnje, da se pri nas ves čas, kar je vladala slaboglasna JNS, nele ni znalo zmanjšati števila brezposelnih, ampak da se je to celo občutno povečalo. Povečalo kljub temu, da bi bilo spričo gospodarskega ustroja naše države vprav pri nas prav lahko mogoče, to število vsaj znižati, če že ne brezposelnosti sploh odpraviti.

V časih, ko so imeli jutranji nacionalni ljudje oblast in moč, da bi se lotili vprašanja brezposelnosti, tega niso storili. Če pregledujemo zakonodavno delo zadnjih štirih let — brezposelnega vprašanja skoraj kakor da bi ga ne bilo. Saj ga menda ni človeka tudi v JNS, ki bi štel samo za poskus take rešitve tisti bednostni fond, za katerega vprav delavstvo samo ne najde druge besede, kakor obsodbo.

Vrednost jutranjega sočutja.

Danes pa, ko te oblasti in moči ni več, danes je »Jutro« mahoma polno sočutnih besed za brezposelne. Seveda, druga vlada odgovarja danes za rešitev tega vprašanja, in ob vernem pritkavanju bo ta ali oni pozabil, kako je do te obupne brezposelnosti prišlo. Razen tega pa tudi — kdo ve, če ne bodo ti razdraženi in obupani brezposelni še kdaj nevarni za red, v katerem bi hoteli gospodariti prej ali slej spet jutranji ljudje. Jutranje sočutje je torej precej preračunana in pretehtana stvar za vsakega, ki bere:

»Vlada izdeluje obširen načrt za gospodarsko obnovo, zato je sedaj najboljša prilika, da se načne tudi problem, ki ni samo nadloga, marveč resna nevarnost in grožnja obstoječemu družabnemu redu. Pod delovnimi taborišči si ne gre predstavljati kako prisilno rekrutacijo, ker bi to že v kalu zatrlo pravi značaj ustanove, marveč od države ali banovine organizirano akcijo, ki bi dajala zavetje vsem onim, ki so pripravljeni dobrovoljno služiti javnim koristim, zato pa imeti v sedanjih težkih prilikah dostojno življenje ter poleg dajatev v naturi prejemati še kako skromno mezdo.«

Te besede pa je vredno zabeležiti še iz drugih razlogov. Kajti naj se otepa »Jutro« na levo ali na desno, rešitve brezposelnega vprašanja ne prinašajo, tudi samo videza rešitve ne.

»Slovenija« hoče postati glasnik vseh stremljenj, težočih po duhovni svobodi in pravi demokraciji, po zbiranju in zenotenju naših sil v borbi za trajne pogoje našega obstoja kot narod. Kdor je z nami enih misli, ga prosimo, da se spomni svojih dolžnosti do lista.

Sicer ga pa menda ni, ki bi verjel v odkritosrčnost tega sočutja za našega brezposelnega človeka. Preveč prilike so imeli, da bi ga bili pokazali z dejanjem. In preveč dejanj je bilo, ki so brezposelnost samo še večale.

Protislovenskost JNS.

Marsikomu bi se utegnulo čudno zdeti, da JNS v lastno korist ni ničesar storila za olajšanje stiske brezposelnih. Saj bi vendar korenita rešitev tega vprašanja bolj ko vse drugo večala njeno moč. Zlasti pri nas v Sloveniji, ki smo kot najbolj industrializirana pokrajina Jugoslavije, kot pokrajina, kjer žive delavci že pokolenja v območju tovarn in se nimajo kam zateči v primeru stiske, morali biti od vsake industrijske stiske najbolj prizadeti.

Vsebinska vprašanja je že odgovor nanj. Jutranji ljudje vedo, da jih naše ljudstvo odklanja, vedo tudi, da ne bodo nikoli nič pomenili, če in kadar bo imelo slovensko ljudstvo besedo. Edino

njihovo upanje, da pridejo do oblasti in se obdrže v njej, je zategadelj zaupanje »neslovenskega dela našega naroda«. Tega si pa ne bodo pridobili, če bi kdaj s poudarkom zastopali kake posebne slovenske koristi, ki so tako zgolj izmišljelina.

Zgled za površnost

»Glas naroda« se navdušuje za »Triglavske krožne ceste« in obžaluje, da je naš Triglav dostopen samo turistom, ker nanj še nimamo niti ene ceste, medtem ko v drugih alpskih državah baje vozijo na najvišje planine najraznovrstnejše železnice. Francoskih in švicarskih Alp se mu niti ne zdi, da bi jih imenoval, češ saj je šele pred kratkim postala nenavadno popularna cesta na Veliki Klek.

Mi bi se bili komaj ustavili ob tem sestavku, če bi ne bil prav posebno značilen za neznanje in diletantizem, s katerim se obravnavajo čisto pri nas javne zadeve.

Pred vsem je neresnično, da bi vodile na najvišje vrhove Alp v drugih državah najraznovrstnejše železnice in vzpenjalnice. Vprav najvišji vrhovi nimajo z eno izjemo nikjer cest za mehanična prevozna sredstva. Eno samo izjemo bi lahko navedli, namreč najvišji vrh Nemčije Zugspitze, kjer res vodi žična železnica razmeroma visoko, pa še tu ne prav na vrh. Je pa vprav med Nemci nemalo pravih prijateljev narave, ki so odločni nasprotniki te in takih železnic, in če bi šlo danes za tako gradbo, komaj če bi jo izvršili.

Pa tudi sicer se piscu vidi, da pisari o stvareh, o katerih se mu še zdi ne. Vprav v francoskih Alpah je manj železnic in cest, kakor v Sloveniji, in na najvišje vrhove Dauphinéja mora planinec mnogo dalj koračiti peš, kakor pri nas. Nekoliko dostopnejši je sicer Mont Blanc. Pa je še vedno manj dostopen, kakor na primer Triglav, zakaj še zmeraj je pristop na njegov vrh iz najbližjega izhodišča mnogo daljši, napornejši in težavnejši, kakor na primer pristop na naš Triglav s katerekoli železniške postaje v njegovem območju.

Prav isto velja za švicarsko goro Jungfrau, pri čemer naj samo omenimo, da jungfrauska zobotirna železnica seveda ne vodi na vrh, ampak zgolj na Jungfrauski preval, ki ga ločijo od vrha včasih in mestoma nevarni ledeniki, pa tudi precejšnje višinska razdalja. Sicer bi pa le tako mimogrede pripomnili, da si Švicarji lahko privoščijo kako tako posebnost, ko imajo sicer še na tisoče vrhov, popolnoma nedotaknutih in v njihovi prvobitnosti, medtem ko pri nas skoraj kmalu ne bo neokrnjenega koščka narave, če bomo dovoljevali, da se sme vsepovsod sleherni verižnik poditi s svojimi avtomobili, postavljati svoje »vile« in table z oznako »prepovedana pot«. Saj vendar lahko vidimo vsak dan sproti na zemljevidu, koliko nam je še ostalo naših slovenskih planin po milosti mirovnih pogodb, že danes so tako na tesno prepregnene s potmi in planinskimi »postojankami«, kakor imenujemo blagohotno planinske gostilne, kakor ne zlepa kje drugje.

Tudi cesta na Veliki Klek je zrasla šele v pisčevi nevednosti. Kajti ob sebi se razume, da »Glocknerstrasse« ne pelje niti na Veliki niti na Mali Klek, ampak le spodaj ob njem, in pristop od nje na vrh Kleka bo zahteval tudi posled najmanj toliko vztrajnosti in planinske skušenosti, kakor na primer pristop iz Mojstrane na Triglav ali Skrlatico. Vsaj o takih osnovnih stvareh naj bi se bil poučil pisec, preden gre poučevati druge. In če bi se bil poučil, bi bil tudi slišal, da Nemško-avstrijsko planinsko društvo, lastnik Velikega Kleka, sploh ne dovoli niti žične železnice, niti vzpenjalnice nanj, ker se pač zaveda, da bi se s tem pregrešilo zoper načela planinstva, ki hoče imeti in ohraniti naravo kar najbolj mogoče neokrnjeno. Pa seveda piscu ni za to, da bi pisal stvarno in resnično, poglavito mu je, da nekaj česna, pa če je tisto še tako neresnično in nezmišelnost.

Na vsak način naj nam torej ne prihajajo spet nevedneži in nam kažejo francoske ali švicarske vzore. Če naj se res ravnamo po njih, bi morali najprej — podreti dobrušen del planinskih naprav. Zakaj samo švicarski parki za varstvo narave so večji kakor tisti del Julijskih Alp, ki je ostal v naši državi. In v teh parkih ni dovoljen noben lov, nobena nova stavba, nobena nova pot, da niti ne govorimo o tem, da bi smela mehanična vozila kršiti mir narave. Pa tudi sicer je v večjem delu švicarskih Alp prehod od enega zavetišča do drugega dolgotrajen in po navadi tudi težaven.

Drugod so nastala in še nastajajo društva, organizacije prijateljev narave, ki so si dale za nalogo, da ščitijo neokrnjeno naravo. In za vsakega resničnega planince in vsakega pravega prijatelja prirode pomenijo ceste, železnice in podobne naprave s svojim premogovnim in bencinskim smradom okrnitev, onesnaženje, ne pa olepšanje pokrajine, zlasti gorske pokrajine. Tembolj so pa take gorske ceste odveč pri nas, ko nam celo v dolini primanjkuje dobrih cest, ko nam zlasti njih prah dan za dnem ograža zdravje, najdragocenejšo ljudsko dobrino.

Mislino torej, da bi nas ne osrečevali preveč z gorskimi krožnimi cestami. Ni res, da bi razen nekaj spekulativov kdo koprnel po njih. Res je sicer, če jih bomo naredili, se bo marsikak Veržniković & Co. voziral po njih in jih okuževal z bencinskim smradom in cestnim prahom. Res pa je tudi, da tega ne bo delal iz kakšne notranje potrebe, ampak zgolj in edino, ker je tako in taka moda. Če cest ne bo, jih tudi ne bo prav nič pogrešal. Narobe, še bolj zadovoljen bo, če se bo lahko podil po Bledu in podobnih letoviščih. Kajti tam bo tudi lažje dosegal tiste »uspehe«, za katere mu prav za prav gre.

OPAZOVALEC

Slovenski časnikar † Jože Petrič

V Ljubljani je umrl 19. t. m. Jože Petrič, slovenski časnikar, zadet od kapi, star 58 let.

Petrič je bil poklicni slovenski novinar, ki je sodeloval pri različnih listih, bil je pa tudi poročevalec tujih listov.

Petrič je bil po svojem prepričanju odločen Slovenec in tudi današnji dan, čeprav ni vedno mogel zaradi kruha, ki mu je bil po navadi pičlo odmerjen, vedno javno in očitno izpričevati svojega slovenskega prepričanja s peresom. Gotovo je pa, da Jože Petrič ni napisal nikjer tudi ne črke v neslovenskem smislu. V »Avtonomistu«, »Slovenskem republikancu« in okoli l. 1924. ali 1925. je priobčeval brez podpisa sestavke, ki so osnovno važni za stavbo slovenske politične miselnosti in bo za to obdržalo njegovo ime veljavo v zgodovini slovenskega časnikarstva. Petrič je bil absolviran filozof, potem suplent na gimnazijah na Dunaju in v Ljubljani, vzgojitelj pri grofu Herbersteinu, nato v avstrijskem vojnem tiskovnem uradu, potem glavni urednik dr. Šusteršičeve »Resnice«, sodelavec belgrajskega »Presbira« in »Napreja«, »Avtonomista«, »Slov. republikanca«, daljši čas je bil v uredništvu »Slovenca«, bil je pri »Narodnem dnevniku« »Jugoslovana« itd. V prejšnjih letih je bil hudo plodovit, napisal je uvodnik v dobri uri, če je bilo treba. Bil je izmed najbolj izurjenih časnikarjev v Sloveniji. Razmere, v katere smo zašli, so vzbudile v njem satirično žilo, tako da je zadnja leta pisal povečini le zbadljive stvari, n. pr. podlistke v »Ponedeljskem Slovencu«. Petriča so okolnosti zadnja leta napravile popolnega stoika. Bil ni nikdar človek, ki bi se bil obešal na veliki zvon, živel je rajši skrit in prikrit tudi v letih, ko je bil njegov temperament še v popolnem gibanju. Ko je bil ustanovljen naš tednik »Slovenija« ga je bil od srca vesel in se je vedno zanj zanimal. Petrič je bil slovenski človek. Bil bi se v drugačnih časih in v drugih razmerah vse drugače razvil kot se je. Bil je dobra duša in oster mislec. Naj počiva sladko v slovenski zemlji!

Korak bliže Akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani

Pred desetletjem so štiri društva (Narodna galerija, Pravnik, Slovenska matica in Znanstveno društvo) začela snovati Akademijo znanosti in umetnosti v Ljubljani, ki je postala potrebna po ustanovitvi vseučilišča ter razširitvi strokovnega raziskovanja. Doslej se pa ni posrečilo, da bi se bilo to zgodilo s posebnim državnim zakonom. Zato so omenjena društva ubrala drugo pot. Vložila so pravila za takšno znanstveno-umetniško ustanovo, ki jih je pristojna oblast potrdila. Začelo se je nabiranje za denarni sklad, ki je bilo prvi čas precej ugodno, a je sedaj iz umevnih vzrokov zastalo.

Snovatelji Akademije hočejo čim prej uresničiti svojo zamisel. V sporazumu z »Znanstvenim društvom« je dala »Slovenska matica« pobudo za to že lani ob svoji sedemdesetletnici in letos zopet. Da to pobudo tudi denarno podpre, je sklicala na dne 17. t. m. izredni občni zbor, ki je soglasno sprejel odborov predlog, da ji začasno, dokler ne dobi Akademija dovoljne denarne podlage, poklana Matica čisti dohodek svoje hiše največ do 70% in najmanj 50%.

Pričakovati bi bilo, da sledi temu zgledu tudi drugi in da tako omogočimo ustanovitev Akademije ob 350letnici Trubarjeve smrti, ki bo prihodnje leto.

A—a.

Politika in značajnost

Osupnila me je sodba prijatelja o dveh najin角度 znanjih. »Ne spoštujem ju več, ker sta spremenila svoje prepričanje.« Ugovarjal sem, ker vem, kako sta prišla oba po dolgem razmišljanju in notranjih bojih do drugega spoznanja. V dobi živimo, ko doživljajo najustaljenejši nazori hude preizkušnje. Ali se sme braniti mož boljšega spoznanja, pa naj pride od koderkoli? Ali je značajnejši tisti, ki vztraja trmasto na nekem stališču, samo ker se boji, da bi sicer zgubil tla pod seboj, ali tisti, ki ima — morda že v zrelih letih pogum, prelomiti z ljubimi, starimi nazori, in iskati resnico, pa naj ga stane karkoli? Od pravega moža pač ne more-

mo in smemo zahtevati kaj drugega, ko da svoje delovanje in ravnanje spravi vedno v sklad s svojim notranjim prepričanjem. Čemu ta razmotrivanja?

Vsi čutimo, kako zelo neznajnosti in politične nenravnosti razkrajajo slovensko javno življenje, tako da zgubljamo po malem pravo merilo za to, kaj je z vidika poštenosti in značajnosti še dopustno in kaj ni dopustno. Kar bi bili pred leti obsodili kot grdo neznačajnost, danes molče prenašamo. Može na najvidnejših mestih menjajo svoje politično veroizpoved, kakor bi menjali sukno.

Ponovno sem slišal trditev, da je slovensko vprašanje v prvi vrsti npravno vprašanje, to se pravi, če bi bilo pri nas več značajnosti, močatosti in ponosa, bi slovensko vprašanje v današnji obliki ne obstajalo. — In zaključki iz te trditve?

Naše najresnejše prizadevanje bodi, da se združeni upremo poplavi konjunkturalne politike, da preprečimo, da bi se v katerokoli resno slovensko gibanje vtihotali politični konjunkturisti ter mu moralno izpodkopavali tla. Ne sme se ponoviti, kar smo doživeli po prevratu, da so se ljudje najsumljivejše narodne preteklosti prerivali na vplivna mesta in odločali o usodi najčistejših narodnih značajev. Ko pride čas, bo treba takim elementom enkrat za vselej onemogočiti njih razdiralno delo.

Ko smo si v tem edini, pa moramo od teh elementov najstrožje ločiti tiste naše po svojem bistvu poštene ljudi, ki so v nezdravih političnih razmerah zgrešili pravo pot, se naši stvari odtujili, a po težkih preizkušnjah zopet našli pot domov. Iz čistih nagibov so se preusmerili in iz notranjega prepričanja. Ne smemo pozabiti, da so mnogi psihološki in drugi vzroki zelo otežkočali spoznanje našega pravega narodnega položaja, da je predvojni in prevratni romantični nacionalizem poleg naše politične lahkovernosti in starega nasprotstva med dvema glavnima političnima taboroma mnogim poštenim Slovincem zameglil vid za preprosta dejstva slovenskega življenja. Mnogi so spoznali svojo zmoto in jih danes štejejo med najboljše zagovornike naše stvari, mnogi se nahajajo še na pol poti in jim povratka nočemo otežkočiti.

Velja torej, da ločimo plevel od zrna. Kdor iz čistega hotenja in notranje potrebe prihaja k nam in se vrača k domu, kjer je zrastel, nam bodi dobrodošel. Ne bomo mu oponašali, kar je bilo in kar je delal v dobri veri, vsem hladnim računarjem in političnim spekulantom, vsem — ki so zlo sejali, pa pokažimo vrata. Neizmerno gorje, ki so ga priklicali nad nas, mora najti pravičnega in strogega sodnika. Zaradi moralnega zdravja našega naroda mora biti krivica maščevana.

Bojovník.

Prekmursko muzejsko društvo

Prekmurje se prebujajo. Kot nujna zahteva se ustvarjajo organizacije, druga za drugo z namenom: studirati razmere med Muro in Rabo ter aktivno posegati vanje.

Tudi novo se snuje »Prekmursko muzejsko društvo« je izraz teh teženj in iniciativa zanj je izšla iz vrst generacije, ki se je že z drugimi akcijami predstavila slovenski javnosti. — Vendar to delo ne bo omejeno na vrste akademske mladine, niti ne na same Prekmurce, temveč naj združuje vse generacije in rojake iz katerihkoli krajev, ki jih veže ljubezen do Prekmurja in volja do dela zanj.

Namen muzejskega društva je predvsem ustanoviti in vzdrževati prekmurski narodopisni, zgodovinski, umetnostni itd. muzej; ustvariti veliko knjižnico, izdajati spise in prirejati predavanja, ki bodo poročala o narodopisnih, umetnostnih itd. razmerah v Prekmurju.

Snovi za muzej je zelo mnogo. Od ostalih Slovencev ločena preteklost Prekmurcev je ustvarila mnogo posebnosti, ki bodo, zbrane, predstavljale nad vse dragocen material, ne samo za spoznavanje te zemlje in tega ljudstva, temveč bodo obogatile vso slovensko kulturo. Pomislimo samo na prekmurski tisk, na prevode Sv. pisma itd. Pa staroveška grobišča, pa najdbe iz kamene dobe in tako naprej! Snovi za raziskovanje več kot dovolj.

Zato priporočamo vsem svojim čitateljem, da slede z zanimanjem delu nove organizacije in jo po možnosti s svojim delom podpro, bodisi da pristopijo k njemu kot člani, bodisi si kako drugače.

K ustanovnemu občenemu zboru, ki se vrši v nedeljo, t. j. 23. t. m. ob 10. uri v Murski Soboti, pa želimo obilo sreče pa čim večjega zanimanja in čim boljše udeležbe.

Resnejši in globokeje misleči ljudje med nami so utihnili. Otopeli so in stoje ob zidu. Brez žrtev ni boljšega življenja, brez trpljenja ni odrešenja. Kdor odpre oči in jasno in brez strahu pogleda v življenje občestva, v katero spada sam, se bo zavedel in se mu bo zbudila vest in zavest dolžnosti — če ni moralno pokvarjen in ni koristolovec, ne smrdljiva cunja, ki jo vlačijo veter po cestnem blatu; ne bo imel gobezdal za preroke in ne žlobudranja puhloglavcev za razodetje.

Pouk v materinščini je prvo

Neki Pavel Kreutzer je napisal v »Jutru« sestavek »Izboljšajmo šolo«. Je nekaj tehničnih nasvetov v njem. Veseli nas, da sedaj tudi v »Jutru« beremo te-le pametne besede:

»Poglavje zase je tudi učenje tujih jezikov, ki otroke preveč obremenjujejo. Pa tudi prezgodaj se začne pouk tujih jezikov. Še preden otrok dobi spozna svoj materni jezik, začne šola vcepjati v mlade glave kar po dva tuja jezika. Nič čudnega potem, če se navsezadnje otroku vse skupaj tako zmeša, da se niti svojega lastnega jezika ne nauči dobro.«

Škoda, da se »Jutro« in njegovi ljudje v dejanju ne držijo teh načel. Kajti prav gotovo je, da vsaj v ljudsko šolo ne spada učenjene nobenega tujega jezika. Otroci naj se v tej dobi razvoja priučijo v prvi vrsti dobro materinščini, to je pri nas slovenščini. Smotrno in metodično pravilen pouk materinskega jezika mu bo ne le dobra podstava za sleherni uk sploh, ampak zlasti tudi za učenje tujih jezikov. Razume se pa tudi ob sebi, da štejejo tuji jeziki za našega človeka samo, kolikor mu lahko kaj nudijo tako po oblikovni strani, kakor po svojem kulturnem bogastvu. Vse drugo je potrat časa in zapravljanje dragocene narodne energije, ki jo vprav v sedanjih časih rabimo na tisoč strani in v tisoč smeri.

MALI ZAPISKI

Prepovedani knjigi.

Ministrstvo za notranje stvari je prepovedalo uvažati in širiti v naši državi koledarja a) »Hrvatski list«, b) »Danica hrvatska« za 1935. Knjigi sta izšli v New Yorku.

»Boj«

je banska uprava v Ljubljani razpustila. V odloku pravi, da zaradi političnega delovanja.

Jugoslovanski zgodovinski časopis.

»Jugoslovansko zgodovinsko društvo«, ki obsega tri sekcije: Belgrad, Ljubljana, Zagreb je začelo izdajati svoj obzornik. Ne da bi tukaj navedel strokovno vsebino, ki ne spada sem, hočem le pripomniti, da ima zunanja stran časopisa napis v latinici, notranja pa v cirilici; slovenskega ni, čeprav imamo tri sekcije. Spisi se priobčujejo hrvaško-srbski in slovenski, kar je v redu. Ali pa je potrebno, da ocenjuje slovenski znanstvenik spis slovenskega znanstvenika v hrvaško-srbskem jeziku zato, ker je bil napisan v tem jeziku? Ali se udje posameznih sekcij sedaj drugače ne razumejo med seboj? Časopis je tiskan v Belgradu; zato bi bilo treba skrbne korektore glede slovenskih spisov, ker sedaj nastopa n. pr. monsignor Steska pod imenom »Sterk«.

A—a.

Pok. dr. Henrika Tuma

se spominja v svojem planinskem delu »Tagespost« dne 14. t. m. Označuje ga kot prepričanega Slovenca, ki pa je dal veljavo avstrijskim in nemškim gorohodcem pri odkritju Julijskih Alp. Z njimi je bil tudi sicer zmerom v zvezi in pri novi izdaji vodnika po vzhodnih Alpah »Hochtourist« je dal na razpolago svoje obsežno znanje. Zato je postal tudi sestavek o Julijskih Alpah v tem delu izmed najboljših in najkorenitejših.

Zagreški velesejem

(zagrebački zbor) je prejel letos od trgovskega ministrstva 250.000 Din podpore.

Aleksander Stambolijski.

Zaradi pomanjkanja prostora smo morali danes izpustiti nadaljevanje podlistka »Osebnost in ideologija Aleksandra Stambolijskega«.

Obiščite

v dnevih evharističnega kongresa
našo posebno prodajo
Izredno znižane cene!
Vsakovrstna manufaktura!

F. KS. **SOUVAN**
MESTNI TRG ŠTEV. 24

Urednik in izdajatelj Julij Savelli v Ljubljani.